

УДК 811.111'81'27

В.В.Щербицька

АНГЛІЙСЬКА ЯК LINGUA FRANCA: ГЕНЕЗИС, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність. Англійську мову, за підрахунками вчених, на початку ХХІ вживало біля двох млрд., що становить майже третину всього населення планети [Crystal 2003: 8]. Поступово створився світ, де домінує одна мова англійська [Радчук 2012: 1]. Дослідники наголошують, що серед цих двох млрд. тільки для 400 млн. вона є рідною [Crystal 2003: 65]. Одже, співвідношення мовців, для яких англійська є рідною (native English speaker) до інших мовців (non native English speakers) складає 1:4. Ці цифри прогнозовано будуть збільшуватися “зважаючи на захопливе використання англійської в освітній політиці в великих населених пунктах, таких як Китай” [Kitazaw 2010: 4]. Враховуючи стрімке поширення англійської мови актуальним стає питання її територіальної варіативності, використання мови згідно нормам англословних країн за їх межами, питання стандарту мови.

Аналіз досліджень. У лінгвістичному вжитку, на сьогоднішній день, знаходяться значна кількість таких понять і термінів, пов'язаних з визначенням англійської мови у світовій комунікації, як: “світові англійські мови” (World Englishes) [Jenkins 2003: 41; Kachru 1996: 76], “міжнародна англійська” (international English) [McKayS 2008], “глобальна англійська” global English [Crystal 2003], “англійська мова як лінгва франка” (English as a lingua franca) [Jenkins 2008; Mauranen 2003]. Незважаючи на постійну увагу дослідників до вивчення форм сучасної англійської, існує потреба у більш чіткому розмежування нових термінів, визначені спільного та відмінного між ними, розуміння та прогнозування подальшого розвитку мови. Одним з таких термінів є lingua franca стосовно англійської мови. **Метою дослідження** поняття англійської як lingua franca (ELF), є визначення її статусу, розуміння її функціонування та розповсюдження серед користувачів англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Lingua franca (італійська мова: “франкська мова”) використовується як засіб спілкування між людьми, що говорять на рідних мовах, які взаємно не зрозумілі. Цей термін спочатку використовувався в середні віки для опису французького та італійського жаргону, який був розроблений хрестоносцями та торговцями у східному Середземномор'ї і характеризувався інваріантними формами його іменників, дієслів та прикметників. Ці зміни були інтерпретовані як спрощення романських мов. Лінгва франка – це мова, що є засобом спілкування представників різних лінгвосистем, і що функціонує в окремих (обмежених) галузях людської діяльності [Ярцева 2002: 67]; будь-яка мова-посередник, яка використовується в аксеологічній нормі у міжетнічній комунікації [Мечковская 2000:14].

Безумовним є факт того, що саме англійська є *Lingua Franca* XXI століття [Evans 2013: 228]. ELF є, відносно, молодою галуззю дослідження. Основні результати у вивченні цього феномена були отримані у останні 20 років. Трьох вчених, які на початку 2000 опублікували свої роботи щодо цього питання іноді називають “матусі ELF” [Baker 2018: 2.]. По-перше, Дж. Дженкінс, одним з результатів дослідження якої було створення “*Lingua Franca Core*” (LFC). Це список обов’язкових для вживання фонетичних засобів, які мають вагомe значення для точного відтворення, щоб спілкування ELF було зрозумілим. За межами “ядра” є всі інші особливості вимови, які можуть виникнути в різних варіантах англійської мови, але, які не є ключовими для розуміння співрозмовника. По-друге, Б. Зайдлхофер з проектом *Vienna Oxford International Corpus of English (VOICE)*. Метою цього дослідження є надання емпіричної основи для звукового та глибинного опису розмовної ELF у вільному доступі online. Він складається з мільйона транскрибованих слів з ELF, що охоплюють основні сфери діяльності людини. Початкові спостереження щодо лексикограматичних форм ELF свідчать, що різноматнітні засоби вживання мови, які зазвичай розглядаються як помилки (мови) учня регулярно відтворюються користувачами ELF з багатьох мовних середовищ, не створюючи перешкод для комунікативного успіху [Seidlhofer 2014: 3]. Та професорка А. Мауранен з її проектом “*The English as a lingua franca in Academic settings (ELFA)*”. ELFA – це, перший у своєму роді, корпус розмовної академічної англійської мови *lingua franca*. Складається він з університетських лекцій, семінарів, захистів кандидатських дисертацій, презентацій тощо. На думку авторки, зміни в мові найбільш легко виявляються в усній формі, де можливо розрізнити виникаючі нові способи використання та норми, при цьому, великі бази даних – найкращий спосіб спостереження за неоднорідними моделями, а також варіаціями мови.

Ці фундаментальні дослідження дають змогу зрозуміти що є англійська як *Lingua franca* та її наслідки для мовної політики та вивчення мови.

У нашій статті ми спираємося на таке визначення англійської мови як *lingua franca*: “ELF – є “контактною мовою” між людьми, які не мають ні спільної рідної мови, ні спільної (національної) культури, і для яких англійська мова є обраною іноземною мовою спілкування” [Firth 1996: 238]. Звичайно, це може також включати носіїв мови, коли вони беруть участь у міжкультурному спілкуванні [Gnutzmann 2000: 357].

Необхідно зазначити, про важливість розрізнення англійської як *Lingua Franca* від інших різновидів англійської мови. . По-перше, від світової англійської (*World English* (Індійської англійської, Сінгапурської, Нігерійської)). Світова англійська має на меті вивчення географічних та національних особливостей вживання англійської. Тоді,

як ELF не вивчає різноманітності англійської мови, а розглядає її як контактну мову, яка використовується у міжкультурній комунікації.

По-друге, тісно пов'язаним терміном з ELF є англійська мова як міжнародна мова EIL (English as an International Language). ELF та англійська мова як міжнародна мова, або EIL, іноді використовувалися взаємозамінно [Baker 2018: 2]. Однак між ними існує важлива відмінність. Раніше, англійська мова як міжнародна мова характеризувалася як форма міжнародної англійської та різноманітність англійської мови. Зараз існує чимало суперечок щодо того, чи існує міжнародний різновид англійської мови взагалі. [Baker 2018: 3]. Як вже було зазначено ELF не є різновидом будь-то англійської чи то, міжнародної англійської. Також, близьким є акроніми ELF та EFL (English as a Foreign Language (англійська як іноземна)). Англійська мова як іноземна мова розглядає комунікацію між не носіями англійської мови та носіями, де очікується використання мови відповідно до норм носіїв мови. Протилежною є ELF, де не передбачається адаптування англійської до норм носіїв (вони не є більшістю). Більш того, носії мови будуть змінювати свою англійську мову так само, як і всі інші учасники спілкування.

У використанні ELF комунікативна ефективність (тобто отримання повідомлення через) важливіша, ніж правильність [Cogo 2006: 60].

Наприклад, наступні лексикограматичні особливості є характерними для ELF:

1. Використання 3-ї особи однини з нульовим закінченням (*he swim very well*)
2. Відсутність артиклей (*our countries have signed agreement about this*)
3. Використання 'who' та 'which' як взаємозамінні займенники (*the pen who a man which*)
4. Надання переваги використанню інфінитиви замість герундію (*we look forward to see him*)
5. використання незлічувальних іменників у множині (*informations*).

Згідно з проведеними нещодавно опитуванням [Features of English as a lingua franca 2018] щодо ставлення міжнародної спільноти до ELF, були встановлені певні особливості: більшість опитуваних (понад 70%) погоджуються з тим, що оскільки ELF відрізняється від мови носіїв англійської, це може призвести до того, що англійська мова ELF є більш демократичною та менш імперіалістичною, також що є прийнятним для мови у міжнародному спілкуванні, має вирішуватися більшістю тих, хто її використовує, а не лише носіями англійської мови. Форми ELF можуть допомогти спілкуванню і повинні бути прийняті як легітимна англійська. Особливістю ELF полягає в тому, що вона постійно змінюється, збагачується завдяки впливу на неї рідної мови користувачів англійської для спілкування. Вчені зараз говорять про існування ELF 1 і ELF 2 franca [Jenkins 2018: 2]. Де ELF 1 є індивідуальною варіацією мови, яка використовується не носієм англійської для спілкування. Тоді як ELF 2 щось

набагато більш гнучке та гібридне. Це означає, що люди змінюють спосіб, яким вони говорять. Намагаючись максимально полегшити сприйняття для своїх співрозмовників. Деякі вчені вважають, що потрібно розглядати англійську не як *lingua franca*, а більш у якості *multilingua franca* [Jenkins 2018: 2]. На сьогоднішній день мова йде про багатомовну комунікацію, де англійська виступає як обрана контактна мова, але вона не обов'язково обирається співрозмовниками. Оскільки, фокус звертається до багатомовності ELF, зрозуміло, що багатомовність є нормою використання ELF. Монолінгвізм, який позначає мовців тільки англійської, є виключенням. Це означає, що носії англійської розглядається як недолік у ELF комунікації, де англійська є *multilingua franca*. З цієї точки зору, не важливим стає термін носія чи не носія мови, затомість виникають терміни “багатомовний користувач ELF” та “єдиномовний користувач ELF”.

Висновки та перспективи. Багато факторів сприяло поширенню та розриву англійської мови у сучасному світі, яка стала та продовжує бути у перспективі основним засобом міжнародної комунікації. Особи, які використовують англійську мову як *lingua franca*, складають найбільшу групу в світі, яка набагато перевершує не тільки число носіїв, а й тих, хто використовує англійську як другу мову. Вивчення англійської мови як лінгва франка дозволяє зокрема виявити загальні для носіїв різних мов мовні категорії, які так необхідні для вирішення тих чи інших комунікативних завдань Перспективним стає питання щодо вивчення ELF у навчальних закладах, як основну мову комунікації у глобалізованому світі майбутнього.

Література

- Crystal David.** English as a global language. – Cambridge University Press. Second edition, 2003. – 228 p.;
- Радчук В. Д.** Глобалізація і переклад [Електронний ресурс] / В. Д. Радчук – Режим доступу до ресурсу: http://www.novamova.intp.org.ua/htm/radchuk/pereklad_1.htm.;
- Kitazaw M.** The historical spread of English [Електронний ресурс] / Mariko Kitazaw – Режим доступу до ресурсу: <https://www.futurelearn.com/courses/understanding-language/7/steps/269757>.;
- Jenkins J.** World Englishes / J. Jenkins. – London : Routledge, 2003. – 233 p.;
- Kachru B.D., Nelson C.L.** World Englishes. – Cambridge: CUP, 1996. – P. 71-101.;
- McKay S.** International English in its sociolinguistic contexts: towards a socially sensitive EIL pedagogy / S. McKay, W.D. Bokhorst-Heng. – New York : Routledge, 2008. – 209p.;
- Jenkins J.** English as a Lingua Franca / J. Jenkins // JACET 47th Annual Convention. – Waseda University, 11 – 13 September 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.jacet.org/2008convention/JACET2008_keynote_jenkins.pdf.;
- Mauranen A.** Academic English as lingua franca – a corpus approach / A. Mauranen // TESOL Quarterly 37. – 2003. – P. 513-527.;

- Лингвистический энциклопедический словарь** / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М.: Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с.;
- Мечковская Н. Б.** Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков / Н. Б. Мечковская. – Минск, Амалфея, 2000. – 368 с.;
- Evans S.** Perspectives on the Use of English as a Business Lingua Franca in Hong Kong / S. Evans // *Journal of Business Communication*. – № 50 (3). – 2013. – P. 227-252.;
- Baker W.** English as a Lingua Franca (ELF) [Електронний ресурс] / Will Baker – Режим доступу до ресурсу: https://ugc.futurelearn.com/uploads/files/10/15/1015f003-1554-4459-b163-55de636abede/UL4_english_as_a_lingua_franca.pdf.;
- Seidlhofer B.** Research perspectives [Електронний ресурс] / B. Seidlhofer – Режим доступу до ресурсу: https://www.univie.ac.at/voice/page/research_perspectives.;
- Firth A.** The discursive accomplishment of normality: on ‘lingua franca’ English and conversation analysis [Text] / A. Firth // *Journal of Pragmatics*, 1996. – №26. – P. 237-259.;
- Gnutzmann C.** Lingua franca / Claus Gnutzmann // In: Byram M. (ed.). *The Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. — London: Routledge, 2000. — P. 356-359.;
- Cogo A., Dewey M.** Efficiency in ELF communication. From pragmatic motives to lexico-grammatical innovation // *Nordic Journal of English Studies*. – 2006. – P. 59-93.;
- Features of English as a lingua franca** / [eLanguages]. – University of Southampton, 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : https://www.elanguages.ac.uk/los/mooc/features_of_english_as_a_lingua_franca.html.;
- Jenkins J.** Next steps in research: English the 'multilingua' franca [Електронний ресурс] / J. Jenkins – Режим доступу до ресурсу: <https://www.futurelearn.com/courses/understanding-language/7/steps/269774>.

Щербицька В. В. Англійська як LINGUA FRANCA: генезис, розвиток і перспективи.

У сучасних умовах глобалізації спостерігається явна тенденція використання англійської мови у якості універсальної мови-посередника. Прогназується подальше домінування англійської мови серед інших мов міжнародного спілкування. При цьому, норми носіїв англійської мови поступово втрачають свою роль стандарту мови для тих, хто вивчає і використовує англійську за межами англосмовних країн. Всі ці тенденції призводять до виникнення та функціонування різних “англійських”: world English, global English, English as a Lingua Franca. Необхідно чітко розрізняти різновиди англійської та області їх функціонування. У статті наводяться основні ознаки англійської мови як лінгва франка і її провідні відмінності від інших різновидів англійської. Авторка акцентує увагу на особливостях

сучасних тенденцій досліджень англійської як Lingua Franca. Основними науковими методами дослідження слугували метод аналізу, синтезу, опису та сопоставлення при вивченні проблематики розвитку англійської мови як Lingua Franca. У статті зазначаються головні аспекти використання англійської як лінгва франка в контексті глобалізації та прогноуються перспективи подальшого розвитку та трансформування в сучасному світі.

Ключові слова: англійська, лінгва франка, міжнародна комунікація, варіативність, міжнародна мова.

Щербицкая В. В. Английский как LINGUA FRANCA: генезис, развитие и перспективы

В современных условиях глобализации наблюдается явная тенденция использования английского языка в качестве универсального языка-посредника. Прогназируется дальнейшее доминирование английского языка среди других языков международного общения. При этом, нормы носителей английского языка постепенно теряют свою роль стандарта языка для тех, кто изучает и использует английский за пределами англоязычных стран. Все эти тенденции приводят к возникновению и функционированию различных “английских”: world English, global English, English as a Lingua Franca. Необходимо четко различать разновидности английского и области их функционирования. В статье приводятся основные признаки английского языка как лінгва франка и его основные отличия от других разновидностей английского. Автор акцентирует внимание на особенностях современных тенденций исследований английского как Lingua Franca. Основными научными методами исследования послужили метод анализа, синтеза, описания и сопоставления при изучении проблематики развития, функционирования английского языка в качестве Lingua Franca. В статье отмечаются главные аспекты использования английского как лінгва франка в контексте глобализации и прогнозируются перспективы дальнейшего развития и трансформации в современном мире.

Ключевые слова: английский, лінгва франка, международная коммуникация, варіативность, международный язык.

Shcherbytska V. V. English as LINGUA FRANCA: genesis, development and prospects

In today's globalized world, there is a clear tendency to use English as a universal intermediary language. The further dominance of the English language among other languages of international communication is being predicted. At the same time, the norms of English speakers are gradually losing their role as a standard of language for those who study and use English outside the English-speaking countries. All these trends lead to the emergence

and functioning of various "Englishes": world English, global English, English as a Lingua Franca. It is necessary to distinguish clearly the varieties of English and the area of their functioning. The article contains the main features of English as a lingua franca and its main differences from other varieties of English. The author focuses on the peculiarities of modern trends in the study of English as Lingua Franca. The main scientific methods of research were the method of analysis, synthesis, description and comparison in the study of the problems of development, the functioning of the English language as Lingua Franca. The article highlights the main aspects of the use of English as a lingua franca in the context of globalization and forecasts prospects for further development and transformation of it in the modern world.

Keywords: English, lingua franca, international communication, variability, international language.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 24.03.2018 р.

Рецензент – к.філол.н., доц. Мигович І.В.

УДК 811.111'221-056.87

A. A. Ishchuk

NON-VERBAL MEANS OF COMMUNICATION IN BUSINESS ENGLISH DISCOURSE

Standardization, unification, growth of transnational companies all over the world are, among other things, the typical features of the globalization. The global society today requires quick reaction of its participants to the changes in the situation. We can observe the members of the global society existing in a new context – political, economic, social, cultural, and linguistic. The English language has established itself as the international language number one. The number of people who speak English as their second language prevails today over such of the native speakers.

Recognition of the English language as a global lingua franca as a brand new type of the English language, which is free from national cultural component, does not mean, however, the lack of cultural component and formation of a new identity among people that use the global language to overcome interlingual and intercultural barriers [Gural, Smokotin 2014]. The linguists see it as a part of a new culture – global culture in terms of a global society, globalization, which causes a creation of a new global identity. It should not cause replacement of the local national identities and cultures. On the contrary, it should contribute to multicultural society and multilingual identity. Understanding the rules of communication in the new context along